

УДК 811.111 [22+37] (045)

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-58>

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ТРОПІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОГО РОМАНУ Д. СІММОНСА «ГІПЕРІОН»

SPECIFICS OF TROPE TRANSLATION IN SCIENCE FICTION: CASE STUDY OF THE UKRAINIAN TRANSLATION OF DAN SIMMONS' *HYPERION*

Чернікова О. І.,

orcid.org/0000-0002-0299-1106

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри романо-германських мов

Національної академії Служби безпеки України

У розвідці розглядаються особливості перекладу тропів (метафора, порівняння, епітет, гіпербола, метонімія) у науково-фантастичному романі Дена Сіммонса «Гіперіон» (*Hyperion*), український переклад за авторством Б. Стацюка. Фактичним матеріалом дослідження слугували 300 тропів, вжитих автором в оригінальному творі, та 300 перекладів цих тропів українською мовою. Матеріал було відібрано методом суцільної вибірки та проаналізовано з застосуванням статистичного методу. У статті розглянуто поняття тропа, його відмінність від стилістичної фігури, а також різновиди конкретних тропів, як-от метафори, порівняння, епітета, гіперболи, метонімії тощо. У дослідженні проаналізовано способи перекладу та трансформації, до яких вдається перекладач задля кращої передачі образності та поетичності оригінального тексту українською мовою. Встановлено, що найчастотнішими трансформаціями, вжитими у перекладі науково-фантастичного роману «Гіперіон», є лексичні, а саме конкретизація, генералізація та модуляція, що обумовлено необхідністю адекватного відтворення лексичної складової тропів, яка є основою їхньої емоційності та поетичності. Граматичні перетворення у перекладі «Гіперіону» здебільшого обумовлені розбіжністю у морфологічному та синтаксичному складі мови оригіналу та перекладу. Помічено, що у передачі тропів перекладач подекуди застосовує компенсацію задля збереження формальних поетичних засобів на кшталт алітерації. У науковій розвідці виявлено, що переклад тропів потребує значних перетворень з боку перекладача для створення адекватного паралельного тексту та наближення перекладу до еквівалентності, що почасти призводить до повної реорганізації речення або фрази.

Ключові слова: троп, метафора, порівняння, епітет, гіпербола, метонімія, алітерація, художній переклад, наукова фантастика, «Гіперіон», перекладацькі трансформації.

The research paper considers the specifics of translating tropes (such as metaphor, comparison, epithet, hyperbole, metonymy, etc.) and includes a case study of *Hyperion*, a science fiction novel by Dan Simmons, translated into Ukrainian by Bohdan Statsiuk. The actual material of the research consisted of 300 examples of tropes used by the author in the original, as well as 300 examples of the same tropes in Ukrainian translation. The material was selected using the continuous sampling method and analyzed with the help of the statistic method. The article regards the concept of the trope, its differences from the notion of stylistic figure, as well as types of different tropes, such as metaphor, comparison, epithet, hyperbole, metonymy etc. The research paper analyzes the ways of translation and transformations used by the translator with the purpose of rendering the imagery and the poetic component of the original into Ukrainian in the most successful way. It has been established that the most frequently used transformations in the translation of *Hyperion* were lexical transformations, namely concretization, generalization and modulation, which was conditioned by the necessity of adequate rendering of the lexical element of the tropes, which constitutes the basis of their emotive and poetical function. Grammatical transformations in the Ukrainian translation of *Hyperion* are mostly predetermined by the differences in the morphological and syntactic layout of the source and target languages. It has been also noticed that in rendering tropes into Ukrainian, the translator is prone to using compensation to preserve some formal poetic figures, such as alliteration. The research has confirmed that translation of tropes requires considerable transformations to be engaged by the translator with the purpose of creating an adequate parallel text and leading it closer to equivalency, which often results in total reorganization of sentences or phrases.

Key words: trope, metaphor, comparison, epithet, hyperbole, metonymy, alliteration, fiction translation, science fiction, *Hyperion*, transformations in translation.

Постановка проблеми. Тропи – семантично двопланові, невизначені словосполучення або слова, які вживаються в переносному значенні, щоб охарактеризувати будь-яке явище за допомогою вторинних смислових значень і актуалізації внутрішньої форми [5, с. 503]. Специфіка передачі англійських тропів українською мовою є надзвичайно актуальною проблемою художнього перекладу, що обумовлено властивим їм переносним значенням та складністю їх передачі мовою перекладу, а надто у випадках, коли вони базуються на грі слів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тропи (або, за альтернативними визначеннями, «зображально-виражальні засоби»), залишаються актуальним об'єктом досліджень численних учених-філологів, серед яких можна виділити праці О. Бабелюк [1], Н. Глінки [3], Л. Мацько [8], І. Марченкової [7], А. Таран [15] та ін. Питання перекладу тропів, зокрема метафор та епітетів, залишається нагальним як у вітчизняній, так і у зарубіжній філологічній спільноті. Так, тут слід згадати праці І. Качуровського та В. Карабана, з більш сучасних – Н. Павленко [10] та Т. Палей [11], присвячені перекладу епітетів, Н. Петровської [12], яка зосереджується на перекладі гіперболи, а також оглядові праці J. Catford [18], D. Fass [22], J. Dickins [20].

Мета статті – огляд та практичний аналіз лексико-граматичних перетворень внаслідок відображення англійських тропів в українському перекладі художньої науково-фантастичної літератури, а саме в перекладі твору Дена Сіммонса «Гіперіон» [23] (перекл. Богдан Стасюк [14]).

Виклад основного матеріалу. У рамках інтегративного підходу на позначення поняття, що є об'єктом дослідження, найчастіше вживаються терміни «троп» та «синтаксична фігура». Троп – це поняття поетики і стилістики, яке позначає такі образи, як базуються на вживанні слова або словосполучення в переносному значенні і використовуються для підсилення образності і виразності мови.

Троп також визначається як «слово, яке має розкриватись у конкретному контексті, бо ж автор вживає його в новому, одноразовому, індивідуальному значенні» [4, с. 125]. Якщо розрізняти троп та фігуру мовлення, троп можна визначити як «мовний засіб, що здатний трансформувати основні значення слова у переносні», а фігуру як «мовний засіб, який здатний трансформувати значення синтаксичних структур та елементів думки» [8, с. 13].

Наприклад, будова **метафор** в українській та англійській мовах часто відрізняється, у таких випадках доводиться не лише змінити образ, а подекуди й замінити сам троп. Так, при перекладі метафора може перетворитися на порівняння або епітет [3]. Найчастішим та найефективнішим засобом передавання індивідуально-авторських метафор є калькування, однак його застосовують, лише якщо воно не затьмарює художнього образу і не ускладнює його сприйняття іншомовним читачем.

Натомість, у перекладі **епітетів** «у більшості випадків епітети зберігають семантику, структуру, стилістичну функцію, тобто вони мають конгруентні відповідники в англійській мові. Хоча є невелика кількість прикладів, при перекладі яких відбуваються структурні, семантичні, функціональні перетворення, а також і повне перетворення, тобто відбувається заміна іншим тропом. На що є свої причини, серед яких: національно-культурні особливості, вимоги збереження розміру, ритми поетичних творів та ін.» [10].

Особливої уваги при перекладі потребують **метафоричні епітети**. Такі епітети часто виражені невластивими українському синтаксису атрибутивними і субстантивними словосполученнями. В таких випадках часто застосовується або перестановка елементів вихідної метафори, або компресія/декомпресія. Інколи метафоричні функції епітета в англійській та українській мовах розходяться, тоді виникає потреба в образній заміні [3].

Порівняння, влучно визначене як «засіб пізнання світу через виявлення зовнішніх і внутрішніх зв'язків між предметами і явищами» [2, с. 91], «полягає у поясненні одного предмета через інший, подібний до нього, за допомогою компаративної зв'язки» [6, с. 561]. Труднощі при відтворенні порівняння виникають лише тоді, коли слова в англійській та українській мовах за семантичною структурою різні, тоді почасти при перекладі застосовують калькування. Під

час перекладу порівняння із залученням національно-культурних образів та символів доцільно також використовувати описовий спосіб перекладу, задля адекватного відтворення етнокультурного навантаження образу [9, с. 82–87].

Метонімія також має свої особливості перекладу. D. Fass визначає метонімію як «форму непрямой референції, у якій один об'єкт виражається іншим, що близько з ним асоціюється» [22, с. 70]. Метонімія може перекладатися як дослівно, так і з застосуванням повного перетворення.

Щоб передати прагматичний компонент тропів та зберегти їхню експресивність, перекладач має зважати на функцію, яку троп виконує у реченні, та враховувати це при перекладі.

Дослідження специфіки перекладу тропів проведено на матеріалі науково-фантастичного роману Дена Сіммонса «Гіперіон» (*Hyperion*) та його українського перекладу за авторством Богдана Стасюка. Матеріал дослідження відібрано шляхом послідовної вибірки з 300 англійських тропів у відповідних реченнях та 300 українських перекладів цих тропів. Аналіз способів перекладу та трансформацій проводився згідно класифікації О. Селіванової, результати отримано за допомогою статистичного методу (відсоткове співвідношення кожного використаного способу до 100%).

Найчастіше у матеріалі дослідження трапляється **метафора**, ототожнення антропоморфного (*The low dunes whispered and shifted in the strong breeze blowing from the mountains in the south* [23, с.261]) та анімалістичного (*We simply stood there in silence as the wind roared through the fluted columns outside and echoed in the great empty room carved into the stone – echoed and resonated and grew in volume until I clapped my hands over my ears* [23, с. 77]) характеру.

У романі «Гіперіон» Д. Сіммонс постійно вдається до **порівнянь**, тобто часткового уподібнення об'єктів, які відносяться до різних класів, як-от: «людина – рослина»: *My voice sounded as dry as a corn husk crumbling* [23, с. 56]; «людина – тварина»: *<...> but the fact was that the Bressian civilians and captured FORCE troops had been found flayed open and pinned down on steel trays like frogs in a biology lab* [23, с. 153]; *Countering Kassad's stone-cut features, the poet's face was as mobile and expressive as an Earth primate's* [23, с. 14]; «людина – абстракція»: *Instead, with a single course correction which was not detected until the swarm was within the Oort cloud radius, the Ousters fell on Bressia like some Old Testament plague* [23, с. 144]; «людина – річ»: *The dead lay in heaps like the piles of toy soldiers Kassad had played with as a child* [23, с. 134] тощо.

Ще частіше, ніж порівняння, у матеріалі дослідження трапляються **епітети**, зокрема колірні: *Bruise-black clouds silhouetted a forest of giant gymnosperms while stratocumulus towered nine kilometers high in a violent sky* [23, с. 4]; *The poet's silver hair had been cropped into rough-hewn bangs* [23, с. 14]; *At that moment I must have moved or made a sound, for large red eyes turned my way and I found myself hypnotized by the dance of light within the multifaceted prisms there: not merely reflected light but a fierce, blood-bright glow which seemed to burn within the creature's barbed skull and pulse in the terrible gems set where God meant eyes to be* [23, с. 81] та оцінні: *The Consul went inside, brought the balcony in, and sealed the ship just as the first heavy raindrops began to fall* [23, с. 8]; *The doctor looked up from his grim work with a bemused smile* [23, с. 9].

Серед менш розповсюджених тропів, які трапляються у науково-фантастичному романі «Гіперіон», можна відзначити також **гіперболу**: *He had no choice but to give her the answer he had given her a million times* [23, с. 256]; *“That phrase is older than the Web”, I said. “Just do it”. I squeezed his hand and left without looking back* [23, с. 401] та **метонімію**: *The Hegemony had chosen us to help crew one of its precious quantum-leap spinships, so how could we be less than gods* [23, с. 443]; *“You and six others have been selected by the Church of the Shrike and confirmed by the All Thing,” said Meina Gladstone* [23, с. 294].

Аналізуючи трансформації, що застосовані перекладачем для передачі **метафори** у науково-фантастичному романі «Гіперіон» українською мовою, серед суто лексичних трансформацій можна помітити такі перетворення, як **модуляція** (18%): *The image fades to another and*

in the split second of overlap the face of a twenty-six-year-old Siri appears superimposed on the older woman's features [23, с. 479]. – Один образ змінюється іншим, і в щербину між ними потрапляє обличчя двадцятишестирічної Сірі, яке накладене на фотографію старої жінки [14, с. 541]; “*You will be of the cruciform now and forever and ever,*” came the chant as the winds rose outside and the organ pipes of the canyon wailed with the voice of a tortured child [23, с. 89]. – Ти належатимеш хрестоформі сьогодні і назавжди, – линув речитатив на фоні все дужчого вітру надворі і квиління органних труб каньйону, що розпиналися голосом мордованої дитини [14, с. 99]; **конкретизація** (13%): *There, sitting under hundreds of thousands of tons of stone, they would watch their instruments until morning, listening to their earphones ping with the sound of particles born in the belly of dying stars* [23, с. 260]. – І от там, сидючи під сотнями тисяч тонн каменю, вони стежили за показами приладів аж до самісінького ранку, слухаючи в навушниках писк елементарних часток, що народилися в надрах конаючих зірок [14, с. 300]; *Kassad's adrenaline was flowing and the bloodlust had him in its grip* [23, с. 129]. – У нього в жилах забурливі адреналін, і жаждоба крові стисла Федмана в лещатах [14, с. 144]; **генералізації** змісту окремих лексичних одиниць (21%): *Several of them watched Kassad with the cartoon-character stares of their pressure-expanded eyes and seemed to beckon him closer with random, languid movements of arms and hands* [23, с. 151]. – Кількоро витріщалися на Кассада поглядом мультяшних персонажів із булькатими від внутрішнього тиску очима та, здавалося, вабили його до себе випадковими млявими помахами рук [14, с. 172].

Щодо граматичних трансформацій для передавання метафори, найрозповсюдженішими у перекладі «Гіперіону» Б. Стасюка виявилися **додавання** (5%): *It is as if the river becomes a vertical torrent each afternoon, a waterfall which the ship must climb if we are to go on* [23, с. 40]. – Так ніби сама ріка щодень стає дибки і перетворюється на вертикальний потік, прямовисний водоспад, яким судно повинно піднятися вгору, якщо мусить продовжувати путь [14, с. 46]; **опущення** (10%): *...going into the darkness, if not hopefully, then prayerfully that there is some reason for it all, something worth the price of all that pain, all those sacrifices* [23, с. 93]. – ...уходячи в п'тьму, якщо і не з надією, то з молитвою на вустах. Адже на це була своя причина, і це варте всього болю та жертвовності [14, с. 104]; **транспозиція** (13%): *Ripples of high cirrus turned to rose and then the sea itself grew molten as the sun floated above the flat horizon* [23, с. 443]. – Хвилі перистих хмар порожевіли, а відтак і море розплавилось. Над пласким горизонтом попливло сонце [14, с. 515]; **граматична заміна** (16%): *You and I knew this in Armaghast, where the blood-sun illuminated only dust and death* [23, с. 37]. – Ми з тобою розуміли це на Армагасті, де криваве сонце освітлює тільки куряву і смерть [14, с. 42].

Для збереження експресивності висловлювання перекладач застосовує **компенсацію**, зокрема компенсацію алітерації (2%): *Most of the corpses floated within their own small solar systems of blood and tissue* [23, с. 151]. – Більшість трупів плавали посеред власних зоряних систем, орбітами яких бігали краплини крові та кавалки їхньої власної плоті [14, с. 171].

У перекладі метафор трапляються випадки застосування **повної реорганізації** речення (3%): *The whole planet reeks of mysticism without revelation* [23, с. 35]. – ...душі ховають свою світлодіодну безнадію за щитом пустодзвонного містицизму, який не дарує об'явлення [14, с. 39].

Для адекватного перекладу **порівняння** необхідно зважати на ступінь його індивідуалізованості та образності. Саме тому для передачі цього тропу українською мовою перекладач застосовує велику кількість трансформаційних перетворень, зокрема лексичних, граматичних та лексико-граматичних. Найчастіше перекладач вдається до звуження змісту висловлювань і застосовує **конкретизацію** (24%): *The light itself is yellow, rich as liquid butter, filtered as it is through foliage and fronds eighty meters above the brown surface of the Kans* [23, с. 40]. – Саме світло тут жовте і густе, як топлене масло, проціджене крізь крони та лапате гілля дерев у вісімдесяти метрах над бурною гладінню Кансу [14, с. 45]; а також **модуляцію** (14%): “*Come.*” *Moneta led the way into open desert again. The sunlight seemed polarized and heavy* [23, с. 168]. –

Гайда. – Монета знову прямувала у відкриту пустелю. Сонячне світло здавалося якимсь тугим і поляризованим [14, с. 192]; *The “basement,” when she reached it, seemed a haven of human clutter and smells* [23, с. 261]. – «Підвал» був справжньою оазою людського гармидеру та запахів [14, с. 302].

Досить часто трапляються випадки застосування **граматичної заміни** (17%): *The Consul felt as though someone had struck him below the third rib* [23, с. 111]. – Консул почувався, наче йому загили в сонячне сплетіння [14, с. 124]; **транспозиції** (19%): *My voice sounded as dry as a corn husk crumbling* [23, с. 56]. – **Мій** голос звучав сухо, немов тріск лушпиння кукурудзи [14, с. 63]; <...> *colors so deep that they made the air thick with light and laylike paint against the skin* (23, с. 77); *The dead city glowed to their left like stone teeth* [23, с. 501]. – Кам'яним вищиром зліва виблискувало мертве місто [14, с. 565]; **додавання** (10%): *The right side of his skull had been cracked and emptied like a breakfast egg* [23, с. 87]. – Права сторона черепа луснула, і тепер він виглядав спорожнілим, немов шкарлупа з'їденого під час сніданку яйця [14, с. 98]; **опущення** (5%): *Tonight the mists rise like the spirits of all the dead who sleep beneath the river's dark surface* [23, с. 40]. – Сьогодні туман схожий мені на душі померлих, що сплять під темним плесом річки [14, с. 47].

Є випадки, коли перекладач вдається до **повної реорганізації** висловлювання (3%): *Moving slowly in the druglike languor of fugue hangover, the Consul bathed as best he could* [23, с. 119]. – Млявий та забарний, як і годиться людині, яка нещодавно прийшла до тями після фуги, Консул намагався якнайретельніше помитися [14, с. 133].

Епітети також вимагають застосування великої кількості трансформацій для досягнення такої ж образності у мові перекладу, як і у мові оригіналу. У перекладі епітетів застосовується модуляція (16%): *“Marvelous melodrama,” laughed Silenus. “A real-life, Christ-weeping Sargasso of Souls and we're for it”* [23, с. 19]. – Яка мила мелодрама, – розреготався Силен. – То ми прямуємо в справдешнє христозлісне Саргасове море душ? [14, с. 21] (завдяки модуляції, перекладач зберігає алітерацію у виразі *marvelous melodrama* – мила мелодрама); конкретизація (37%): *The poet's silver hair had been cropped into rough-hewn bangs* [23, с. 14]. – На голові у нього красувався поскубаний сріблястий чубчик [14, с. 15]; *Martin Silenus seemed to be in his late fifties, but the Consul noticed the telltale blue tinge to throat and palms and suspected that the man had been through more than a few Poulsen treatments* [23, с. 14]. – Мартіну Силену можна було дати під шістдесят, але Консул примітив зрадливий голубуватий відтінок на горлі та долонях і запідозрив, що цей чоловік уже неодноразово проходив терапію Поульсена [14, с. 15]; генералізація (8%): *Countering Kassad's stone-cut features, the poet's face was as mobile and expressive as an Earth primate's* [23, с. 14]. – І тесаним рисам обличчя Кассада протистояла жива та експресивна, ніби в земного примата, парсуна поета [14, с. 14].

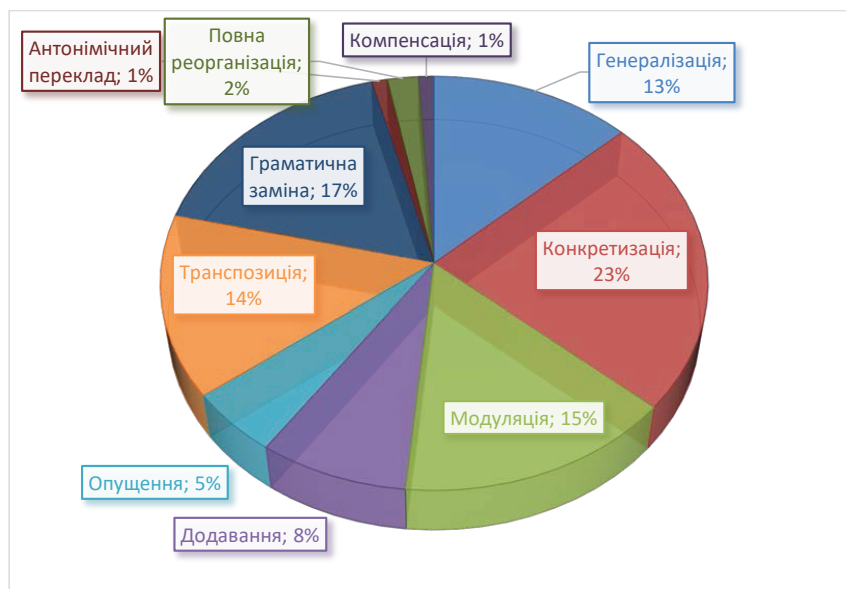
Для передачі епітетів використовуються і граматичні трансформації, зокрема **додавання** (10%): *During his eleven years as Consul on that distant and enigmatic world, the mysterious Church of the Shrike had allowed a dozen barges of offworld pilgrims to depart for the windswept barrens around the Time Tombs, north of the mountains* [23, с. 9]. – Одинадцять років він просидів консулом на цій віддаленій і загадковій планеті, і за весь цей час таємнича Церква Шрайка дала добро лише на дюжину барж пільгримів із інших світів, які рушали в свою прощу пустельними і вітряними рівнинами Гробниць часу за північним хребтом [14, с. 8]; **транспозицію** (6%): *The person questioned smiles beatifically and responds in some non sequitur that would make the babble of the Web's worst village idiot seem like sage aphorisms in comparison* [23, с. 63]. – Людина, яку я розпитував, блаженно всміхалася і відповідала такою нісенітницею, що на її тлі будь-який сільський дурник із найзадринанішого села Всемережжя видавався би премудрим джерелом афоризмів [14, с. 70]; **граматичну заміну** (13%): *It was merely the automatic reaction of a priest who had said Mass almost daily for more than forty-six years of his life and who now faced the prospect of never again participating in the reassuring ritual of that celebration* [23, с. 34]. – То була

просто доведена до автоматизму дія – реакція священника, котрий щодня правив службу впродовж понад сорока шести років свого життя і перед котрим тепер загоріла перспектива ніколи більше не бути причетним до євхаристійного обряду, який несе розраду [14, с. 38].

Більш рідкісні тропи, як-от гіпербола, перекладалися із застосуванням конкретизації (40%): (37) *That phrase is older than the Web, "I said. "Just do it." I squeezed his hand and left without looking back* [23, с. 401]. – Та цьому вислову більше, ніж Усемережжю, – огризнулася я. – Бери давай. – Я потисла йому руку і вийшла з бару [14, с. 454]; додавання (20%): *The thought that she was flying away from him faster than the speed of light, wrapped in the artificial quantum cocoon of the Hawking effect, seemed unnatural and ominous to him* [23, с. 257]. – І вже сама думка про те, що вона летіла геть від нього на швидкості, яка перевищувала швидкість світла, огорнута квантовим коконом явища Гокінга, здавалася неприродною та зловісною [14, с. 297]; граматичну заміну (40%): *He had no choice but to give her the answer he had given her a million times* [23, с. 256]. – Вибору в нього не залишалося, крім як дати одні й ту саму відповідь у мільйонний раз [14, с. 295].

Насамкінець, для передачі **метонімії** перекладач найчастіше застосовує **граматичну заміну** (50%): *"You and six others have been selected by the Church of the Shrike and confirmed by the All Thing," said Meina Gladstone* [23, с. 294]. – Церква Шрайка обрала, а Річ Спільна затвердила як вашу кандидатуру, так і ще шістьох інших осіб, – розповідала Міна Гледстон [14, с. 4], а для відтворення іронії, оскільки цей художній засіб не має чіткої граматичної структури і тісно пов'язаний з контекстом, перекладач в усіх випадках застосовував **модуляцію** (100%): *Still, it would not be an easy task even for a veteran voyeur* [23, с. 60]. – Але це нелегка задачка навіть для досвідченого вуайєриста [14, с. 67].

Висновки. Усі трансформації, застосовані під час перекладу тропів у романі «Гіперіон», схематично можна представити таким чином:

Отже, якщо проаналізувати усі трансформації, які застосовував перекладач для передачі тропів з англійської мови на українську у сукупності, можна пересвідчитися, що найчастіше Б. Стасюк використовує лексичні трансформації (51%), через лексичні та семантичні розбіжності у мові оригіналу та у мові перекладу. Перекладач також дуже часто застосовує граматичні трансформації (45%). Це пов'язано з відсутністю деяких частин мови, форм дієслова, конструкцій у мові перекладу, а також з відмінністю тема-рематичних відносин у англійській та українській мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабелюк О. А. Стилiстичнi засоби i прийоми крiзь призму лiнгвосинергетики [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.knlu.kyiv.ua/research/216-issues/274-visnyk-knlu-seriia-filolohiia>.
2. Буда В. А. Порiвняння як традицiйний засiб художньої конкретизацiї. Лiнгвостилiстика сучасного iсторичного роману про добу козацтва (60-90 рр. ХХ ст.). К. : Рiдна мова, 1998. С. 91–97.
3. Глiнка Н. В. Експресивнi засоби й стилiстичнi прийоми вираження експресивностi та особливостi їх перекладу [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://journal.fl.kpi.ua/ru/n-v-glinka-yu-zajchenko>.
4. Качуровський І. В. Основи аналізу мовних форм: (Стилiстика). Ч. 2: Фiгури i тропи. Мюнхен-Київ, 1995. 236 с.
5. Ковалiв Ю. І. Лiтературознавча енциклопедiя: у 2 т. К.: ВЦ «Академiя», 2007. Т. 2. 624 с.
6. Лiтературознавчий словник-довiдник. К.: ВЦ «Академiя», 1997. 752 с.
7. Марченкова І. Ю. Iронiя як культурна проблема перекладу. Особливостi вiдтворення iронiї на прикладi оповiдання Курга Тухольського «Берлiн! Берлiн!» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/329.pdf>.
8. Мацько Л. І., Мацько О.І. Риторика: [навч. посiб.]. К.: Вища шк., 2006. 311 с.
9. Молчко О. Вiдтворення лiнгвокультурних особливостей художнього порiвняння з компонентом – флороназвою (на матерiалi англiйської та української мов). *Иноземна фiлологiя: український науковий збiрник*. Вип. 128. Львiв : Видавничий центр ЛНУ iменi Iвана Франка, 2015. С. 82–87.
10. Павленко Н. О. Збереження поетичного потенцiалу епiтетiв при перекладних трансформацiях [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/984/>.
11. Палей Т. А. Лексико-граматичнi особливостi перекладу англomовних епiтетiв. *Вiсник Житомирського державного унiверситету iменi Iвана Франка. Фiлологiчнi науки*. 2017. Вип. 2. С. 99–104.
12. Петровська Н. М. Особливостi функцiонування гiперболи i мейозису та їх переклад у текстах рiзних стилiв. *Нова фiлологiя*. 2012. № 52. С. 148–152.
13. Селiванова О. О. Сучасна лiнгвiстика: термiнологiчна енциклопедiя. К.: Довкiлля, 2006. 716 с.
14. Сiммонс Д. Гiперiон; пер. з англ. Б. Стасюка. Тернопiль: Навчальна книга, 2016. 608 с.
15. Таран А.А. Сучасна метафора як засiб мовної експресiї. *Вiсник Черкаського унiверситету. Серiя «Фiлологiчнi науки»*. 2018. Вип. 2. С. 93–98.
16. Тараненко О. Iронiя. Українська мова: енциклопедiя. К.: «Українська енциклопедiя», 2004. 824 с.
17. Українська мова: енциклопедiя. К.: «Українська енциклопедiя», 2004. 824 с.
18. Catford J. A linguistic theory of translation. L., N.Y. : Routledge, 2000.
19. Dijk T. A. van. Cognitive Processing of Literature Discourse. *Poetics Today*. 1979. Vol. 1. № 1–2. P. 151.
20. Dickins J. Tropes and translation. Imprint Routledge. 2017. 25 p.
21. Discourse analysis [Internet resource]. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Discourse_analysis.
22. Fass D. Processing Metaphor and Metonymy. Stanford: CSLI, 1997. P. 32–70.
23. Simmons D. Hyperion. London : Headline Book Publ., 1991. 504 p.